

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**F. Cornelii Cvrtili Cæsarei Consiliarij et Historiographi
Ordinis Eremitarum S. Avgvstini S. Nicolavs Tolentinvs
alijque aliquot eiusdem Ordinis Beati**

Curtius, Cornelius

Antuerpiæ

Liber Primvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37243

S
AN
BAPTISTÆ MANTVANI,
NICOLAVS TOLENTINVS

A D

IOANNEM TOLENTINATEM

EQVITEM AVRATVM.

LIBER PRIMVS.

*Vndamenta novi jaciens amplissima
mundi*

*Ille opifex tantorum operum, sine
corpore quadam*

Fecit, & humanos non admittentia sensus.

Hac ea sunt quæ morte carent: cum corpore qua-
dam,

Vt rari stellarum ignes, & quatuor ista

Corpora, quæ rerum veteres elementa vocarunt.

His quoque corporibus, quæ fecit inania vita,

Simplicitas quadam viuentia corpora junxit.

Terram homini dedit, & mutis animantibus:
alta,

Æquora, piscososq; lacus, & flumina fecit

Pervia Neptuni gregibus: leve sustulit aër

Alituum genus, & liquidis suspendit in auris.

Conjunctos autem tectis caelestibus ignes,

Astraq; concessit sancta consortibus aula,

Ac

Ac loca mundanam circumlabentia molem,
 Quæ formâ, quæ sine carêt, incognita quæ sunt
 Quæ plerique vocant Chaos, indigesta quæ rerum
 Semina, materiamquæ rudem, Deus unde recepit
 Hoc opus: unde trahat posthac quodcumque
 creandum est.

Tam dives Chaos, in talem se extendit abyssum
 Materia informis tantam se laxat in abvum
 Spirituum, primo rerum quos fecit ab ortu
 Omnifator, pars una suum mirata decorem
 Cùm nollet parère Deo (præstantia formam
 Prona est in vitium semper) migrare coacta
 Ac mutare domos, & in hæc mortalia lapsa
 Regna volatilibus similes ventosa peragravit
 Aurarum spatia, & terrâ pelagoquæ feruntur
 Instabiles, loca quæ rentes ubi sistere possint.
 Quidam etiam pulsati in tenebras Acherontis
 opaci

Exilia æterno lugent æterna dolore.
 At Deus & Superi, qui cum Genitore fruuntur
 Imperio cæli laceros sarcire penates,
 Desertosquæ implere locos tum protinus orsi.
 Ergo hominum quotquot possent frenare tumultum,
 Bellaquæ, & atroces iras septemplicis Hydræ,
 Quæ colit in nostro stagnantem corpore Lernæ
 Decrevère animas profugis succedere Divis
 Atque ita Calituum grandem supplere ruinam

Tum Deus in terris faciens plantaria calo,
Cæpit in humanam curas extendere gentem
Amplius, & formare homines ad Olympica re-
gna,
Præceptis, ac lege docens, quo tramite niti
Posset ad Elysios soboles Adamica campos:
Ac duplex ostendit iter. Via prima salutis,
Quam natura tulit, Virtus fuit: altera verò
Gratia nomen habet. Virtus primordia tanti
Est aggressa boni, statuitq; in limite recto
Humanos animosa pedes: vestigia in ipsam
Vertit honestatem, duro scelus ausa capistro
Infrenare quidem, sed Divium evadere ad arcem,
Et perferre gradus usque ad penetrabilia mundi
Limina, non potuit. res est nimis ardua calum.
Magna tamen, si facta legas antiqua, videbis
Qua pelago, & terris gessit miracula quondam.
Barbara corda, rudes animos, genteq; superbas
Conciliavit, agens homines, qui more ferarum
Principio errabant juga per montana, per agros,
Vnius ad morem victus. hinc oppida, & urbes,
Et regna, & quondam populorum numina reges.
Adspice Persarum regem, qui fluctibus altis
Cinxit Athon: cerne excelsas consurgere turres,
Et superinductos cameris pendentibus arcus
Sub se avibus præbere viam, subterq; sonantem
Horrendum intortis undarum molibus Istrum.
Hoc struxit Trajanus opus, dum barbaræ regna
Ful-

Fulminat, atrocesq; petit certamine Dacos.
Iulius audacis Rhēni grave murmur, &
dam

Præcipitem latè effusam, tortoq; minantem
Vortice subiecit plantis peditumq;, equitumq;
Tanta sequens exempla nepos conjunxit A
xera

Armenium, pressitq; iratum exercitus amicus
Indomito bacchantem æstu, raucoq; tonantem
Mugitu, & terga in gyrum spumosa rotantem
Hæc fecit, quæ corda parit sublimia Virtus.
Neu decus Heroum pereat, sed duret in ætas
Perpetuos, incidit in æs, in marmore signat
Arma, triumphales pompas, insignia facta
Mittit in annales, statuas excudit & arcus,
Atque suos, utcumque potest, extollit alumnus
Et cum multa ferat præclara & grandia Vi
tus,

Nil majus, nil utilius, nil sanctius isto
Ferre potest, quod corda hominum captiva
nentes

Dissipat affectus, ut spemq;, iramq;, metumq;
Atque voluptates blandas, ceu nubila ab Eurus
Missa fugat Zephyrus, Boreas venientia
Austro.

Hæc duce, quæ laus est ingens, nos vincimus
ipfos,
Nedum alios, nostrisq; jugum cervicibus ultis

Suscipimus. quod majus opus, quàm vincere
Cimbros,

Quàm Parthos, quàm Massagetas, gelidosq;
Arimaspos.

Gratia celestis. soboles divinitus orta

Sublimat virtutis opus, nec inharet honesto:

Alius it, donec calum transgressa Tonantem

Invenit, illius nostros ante ora labores

Collocat, & fieri dignos impetrat Olympo.

Ista tulit sanctos Patres, qui prima tulerunt

Sacra Deo, prius effusus quàm Proteus undis

Duceret in summos armenta natantia montes,

Et qui depulso repararunt secula ponto:

Vi Noë, cui Ianus erat cognomen, & Heber,

Et domus Abrami tantos habitura triumphos,

Et qui caligenam post tot labentia tandem

Sacula viderunt mundo illuiscere Christum.

Sic abeunt in calum anime, turmisq; coactis

More avium cum bruma venit, coguntur in

unum,

Claraq; dulcisono volitant in sidera cantu.

Istud iter fecere viri, qui rura colebant

Thebai deserta soli; quo tempore Paulo

Funeris officium gemini impendere leones.

Hanc ivere viam, qui neglexere Deorum

Sacrilegos ritus, & contempserunt Tyrannos,

Vincula, ferrum, ignem, exsilium, jejunia,

& omne,

Quod

Quod Rhadamanthus habet durum ac mi-
rabile, passi.

Quas hinc ad superos animas Deus evoca-
omnes

Nec meritis, nec honore pares, altissima quae
In loca perveniunt. ut quae durissima passa
Sunt tormenta, domos habitâ ratione laborum.

Quos haec vita tulit, non pro dulcedine laudis
Temporis istius, sed pro pietate fideq̃,

Accipiunt varias, varia ornamenta domorum.

Ista volutantem, cum nox labentibus astris

Iret in occasum, lucemq̃ aperiret ab ortu

Iam vicina dies nobis, vicinior Indis,

Me sopor oppressit, subitoq̃ simillima curis

Somnia nocturnis mentem rapuere quietam.

Visus enim cursu rapido super aethera tolli,

Insuetum mirabar iter, mirabar Olympum

In tantos curvatum orbes, nec habere colorem

Caruleum, sicut credi mortalia cogunt

Lumina, sed vultu semper splendere corusca.

Per campos etiam longè lateq̃ patentes

Concilia, & coetus Divum mirabar, & urbes

Aetherias, sine sole diem, sine tempore & horam

Perpetuam, nullamq̃ vicem concedere nocti.

Quò magis attollebar, quò sublimius ibam,

Tantò lumen erat majus, tantò undique calidius

Latius, & vastè effusi sine limite campi.

Assiduè verò flammâs ascendere quasdam

Cùm tuerer stellis similes, cuperemq; doceri
 Quid vellent sibi tot luces, vox impulit aures
 Ista meas: Hæ sunt anima, quas lumine tali
 Affecit divinus amor, quas gratia functas
 Corporibus Divûm aternas attollit in arces.
 Vox ubi sic fata est, longè post terga remansit:
 Nam fugiens sursum ferri per inane videbar,
 Vi fugiunt volucres nervo impellente sagitta.
 Meta via fuit in pratis florentibus, unde
 Ambrosia spirabat odor, cui nulla voluptas
 Equari sub sole potest, licet omnia terra
 Gaudia conveniant, fiatq; ex omnibus unum.
 Hic locus illorum, qui religionis amorem
 Præposuere opibus: qui sunt tria vota professi,
 Depulsi à turbis, & in alta silentia missi.
 Hic memini vidisse mea magna agmina gen-
 tis,
 Qui ducis Elia mores, vitamq; secuti,
 Carmeli nemora & sanctos coluere recessus.
 Hic vates Helisæus erat, quem poplite flexo
 Totus adorabat resonans præconia laudum
 Circulus: Eliadum caput & tutela virorum
 Hic erat Albertus, quo se Trinacria tantùm
 Iactat, & Andreas pastor Fesulanus, Etruscos
 Qui tutatur agros, & fama aeterna Licata
 Angelus, hostili trajectus pectora ferro.
 Tu quoq; Lunensi quem claudit marmore, Luca
 Aversane pater, nec vis in mœnia ferri:

F

Cyril-

Cyrilliq; duo, quorum unum Gracia, & unum
 Protulit Ægyptus, sancta duo maxima vita
 Lumina, qua totum radios misere per orbem.
 Hic animas fratrum Carmeli in vertice quor-
 dam

Cæforum, quando erupit Saladinus ab Austris
 Et rursus Assyriam plebes Agarena recepit,
 Vidimus, & sparsum pro religione cruorem
 Pronus adoravi, proceres veneratus avitos.
 Verti oculos: vidi ingentes splendere catervas
 Augustinigenitum, qui per deserta solebant
 Patris ad exemplum, quasi quadam examina
 nectar

In dulces missura favos, deducere vitam
 Cælestem in terris, seseq; accingere Olympo.
 Inter eos Nicolaus erat (sic namque vocabantur
 Voce virum Grajâ) populi victoria nostro
 Id sonat eloquio, clarum totâ Hellade nomen.
 Spirabat jubar ex oculis, ex corpore toto:
 Quale serenatâ spargunt duo maxima nocte
 Astra, Venus rutilans, & pleno Cynthia vultu.
 Hunc unum venerari omnes, celebrare loquen-
 do,

Ire salutatum, densâ stipare catervâ,
 Mirari, amplecti, Divina arcana docentem
 Intensis audire animis: nec enim pater
 bis

Omnia scire dedit Divos equaliter omnes.

Plura sciunt, quos luce Deus majore subin-
trat.

Tunc audire sonum visus verba ista ferentem.

O vates mortalis adhuc, ideò tibi Olympus

Pervius est, ut sis terris, dum vita manebit,

Divinorum operum praco: tua sancta Poesis

Nostra sit. infames alios sine fundere versus,

Et cantare lupas: tu te largire Tonanti,

Ut tibi defuncto quondam vitalibus auris

Annuat hanc patriam, nostrisque accumbere

mensis

Te faciat cum gente tuâ, qua tempore prisco

A veteri demissa Rechab tot secula vidit,

Tot visura, novi quot erunt ad tempora mundi.

Nam proles fata patre Rechab labentibus annis

Venit ad Eliadas melioribus usa magistris.

Dic illum, quem luce vides præcellere tantâ:

Dic quibus in terris ortus, quo tramite gressum

Huc tulerit. gratum Superis opus omnibus istud,

Præsertim que tuis: istud rogat Angelus, istud

Supplicat Albertus, nec non Helisæus avorum

Maximus: hoc alii: totus te implorat Olym-

pus.

Talia cernentem per visum oracula somnus

Deseruit. Phabo cum lux claresceret orto,

Exsilio in plantas, multum que diu que volutans

Somnia, suscepi Divûm mandata, precatus,

Ut promenda novas pluerent in carmina vires.

Mox feror in tales post hæc præludia cantus.

Picenum Italia pars non ingloria quondam
 Prole virum felix : quæ sol jam fessus Olympo
 Labitur in magnos apices, & in ardua tollit
 Se juga, quæ frondens agit Apenninus in altis
 Aëra ; quæ verò rutilans aurora resurgit,
 Se premit in parvos colles Adriatica vorsum
 Litora, & æquoreas mittit vestigia in undas.

Nomen ei volucris fecit mavortia picus,

Qui, veteres illuc cum migravere Sabini
 Ire viæ comes, & signis insidere visus.

Hinc Picens ager & populus cognominis auras

Ista sinu multas regio complectitur urbes,

Oppidaq; illustri longè celeberrima famâ.

Hæc Cyriaceo felix Ancona sepulcro:

Hæc Recinatis agri templum memorabile mæ-
 gne

Matris, ubi excelsum Paullus superaddidit
 cem :

Arcem alto capite in calum pinnisq; minantes

Et solitam pelagi fluctus audire frementes.

Vrbs Recina in campis olim stetit : arma
 thorum

Æquavere solo. Cives qui cladibus illis

Emersere, suos transportavere penates

In juga prærupti, qui respicit æquora, montis,

Amisitq; suam veteri cum nomine sedem.

Adde Toleminis contermina montibus arva

Qua fuit angustâ veniens de valle Chientus.
Hinc decus ex armis, ex religione profectum
Invenies duplex, quod tollit ad athera gentem
Indigenam, quod Piceno tantum decus addit,
Dactylico quantum radians carbunculus orbi.
Hac quoque Francisco terra est decorata Phi-
lelpho,

Non minus est quam pulcra suo Verona Catullo.
Illum ego penè puer quondam vidisse recordor
Iam gelidis niveum canis, sermone disertum
Romano Graioq; simul, lauroq; i irentem, &
Progenie duplici Mario ac Xenophonte beatum.
Religio dicenda prius : memoranda secundo
Arma loco : metam sonipes sudabit ad istam.

Editus in lucem sterili Nicolaus ab alvo
Fertur, ut Abrami quondam natuq; neposq;
Ut Samuël populi princeps, Sadaiq; Sacerdos
Maximus, & pollens immani robore Samson,
Tergoreq; hirsuto vates insignis & agno.
Non poterat natura istos educere partus,
Vtpote majores aliis mortalibus : istam
Divina virtutis erat producere prolem.
Propterea invalidos cum se videre parentes,
Continuò ad magnum se convertère Tonantem,
Tollentes in calum oculos, corda, ora, manuq;
Lux icrat, fessos nox intempesta diurnis
Mortales operis somno compresserat alto.
Ecce unus Divum atherio demissus Olympo

Visus adesse (Deus tali dignatur honore
 Quos amat) & verbis ita compellare jacentes
 Si prolis vos pulsas amor, Nicolaica templa
 Querite, & illius de nomine dicite natum.
 Dixit, & in calum levibus se sustulit alis.
 Evigilant, & visa alacres in somnia narrant,
 Suspensæsq; putant animis, quæ templa jubent
 Querere: nam tali norant cognomine templa
 Multa per Italia, per Chaonis oppida multa,
 Audierant Barri magnis insignia votis
 Mœnia, & illustres Nicolai Anistii aras.
 Hunc olim Lycii, postquam Pataræus Apollo
 Occidit, & prisca tenuere silentia sortes,
 Viventem ac vitâ functum quasi numen habebant

Tutelare: salus Lycia pendebat ab illo,
 Sive fames, seu mars premeret, seu pestifer æneus.

Sed cum fortè illas hostis percurreret urbes
 Barbarus, & ferro ac flammis invaderet agros
 Ne fieret brutæ corpus venerabile genti
 Præda, brevi cives lembo imposuere volentes
 Abdere, dum posito fierent loca tuta tumultu.
 At mare (sic celo, quod temperat omnia, visum)
 Vi subitâ ventorum altos attollere fluctus
 Cœpit, & avulsum ripis per cœrula lembum
 Vexit in Italiam, Dauni que ad litora fixit.
 Apulus ad ripas lembum miratus inermem,

Ac sine remigio positum, custode carentem
Esse ratus, quod erat facinus mirum insoli-
tumque,

Insilit, & velatam ostro disglutinat arcam.
Dum videt exanimum corpus, stupet, haret, &
horret

Mentis inops: sed rem certus cognoscere tandem
Intuitur sacro plumbum sub vertice, sancti
Nomina Patris habens: sic res innotuit urbi.

At cum tota gravem casum Pataraa dolerent
Litora, & ivisset vicina per oppida luctus:

Quasitum cives diversa per aquora cymbam
Veliferas misere rates: quarum una Tarentum
Venit, & ex Lyciis iterum res cognita nautis.

Huc igitur secure viam, puppimque subintrant,
Qua natat in salsos lento amne Potetia fluctus.

Litora radentes ibant, qua Tignia cursu
Dividit: evadunt celsi viridaria Firmi,

Arvaque perpetuo citri redolentia flore:
Citri inquam, cujus plantas Atlantis ab horto
Transtulit ad nostras rediens Tyrus hinc oras.

Prætereunt Asoli fines, rapiuntque Truenti
Ostia Prægutii, quod nostri temporis etas
Nominat Aprutium. Colles Samnitica regna

Iam subeunt, & , prisca quibus stetit Adria,
campos:

Adria Romano fecit qua nomina Regi.
Mirantur non visa prius, quarumque doceri

Quae loca cumque vident, & rerum nomina
discunt,

Quae sua vicinis recitent in tecta reversi.
Et quoniam lenes flabant ad carbasa venti,
Otia ducentes memorabant plurima nauta
De Picentis agri populis. Aquilana ferebant
Mœnia ab antiquis Samni tribus urbibus olim
Fatalem interitum, belliq; incendia passis
Orta, & in excelsi fundata cacumine montis.
Forconium fuit una trium: fuit una Amiterni
Tu quoq; Corfinium: vestri modò sola super saxa
Nomina: res istam fato transiit in urbem.
Pelignos, Ortonam, amnem, cui nomen Aterni
Transit, & ex oculis velox rapit omnia cursu
Prima fugit, Garganius adest, ostendit aprica
Tempora, & in calum cono se porrigit alto.
Iitora se introrsum sinuant, & mœnia pandunt
Sipuntinam Urbem: sic Daunia prisca voca-
bant,

Manfredi modò nomen habent. Bariensia pre-
dunt

Litora Dædalides, quibus olim fecit Iapex
Nomina. Cannensi quæ præterlabitur unda
Ausidus, infamis Romano sanguine factus,
Conscendunt ad busta Patris, temploq; potitos
Religio major, major reverentia tangit.
Tum ductis in gyrum oculis pendentia cernunt
Dona: peregrinis opibus sacraria tamquam

*Aulais vestita vident, nauta s̄q̄ retortis
 Vorticibus raptos, perfossa q̄ pectora ferro:
 Thoraces, clypeos, quos in discrimine pugnae
 Inter mille situs gladios, & spicula vocit
 Anxius, & vita sine spe, sine pectore miles.
 Vincla pedum, manicas, ferruginea s̄q̄ catenas,
 Ac furum infames laqueos, & cetera nostram
 Erumnam, miseros q̄, hominum testantia casus.
 Procumbunt humiles ad mausolaea, petunt q̄
 Progeniem, quae sit magno sacrandae Tonanti
 Perpetuo, scelerum labem quae nesciat unquam.
 Attulerat placidam nox intempesta quietem,
 Et tacito calum per opaca silentia cursu
 Sidera torquebat tremulis radiantia in undis.
 Procubuerunt toro: sed cum jam lucifer alba
 Nuntius aurorae claro se attolleret ortu:
 Ecce senex, cui circa humeros holoserica vestis,
 Canities autem velata bivertice mitrâ,
 Adstitit in somnis, sterilem q̄ affatur Amatam,
 Sic referens. Peregrina nurus tua vota secun-
 dant
 Numina: concipies. verum reminiscere natam
 Progeniem sacrare Deo. Nec plura locutus,
 Proripuit pulso sese per nubila somno.
 Evigilans igitur conjux ad somnia mentem
 Sedula convertit, memori q̄, per omnia sensu
 Verba audita ferens animum, spem concipit al-
 tam,*

Compellatq; virum, noctisq; silentia ducunt.
 Alternis usque ad Solem sermonibus ortum.
 Continuo sensere animis discedere curas,
 Atque serenari mentes; in pectora labi
 Letitiam; blando applausu gestire medullas.
 Tum sterilis natura, novum sortita vigorem
 Crevit, & ad grandes evasit idonea partus.
 Discedunt convoti ambo. jam luna recepto
 Lumine fraterno novies compleverat orbem:
 Progeniit prolem genitrix, cui nomina sancti
 Praesulis imponens dedit, & lustralia fontis
 Stagna sacri. tepidas primæva infantia cunas
 Transiit, & fandi dulces pervenit ad annos.
 Tempus erat soboli jam prima elementa saluta
 Tradere: jam vivendi habitu formabilis ætas
 Qualis equi, cum tres annos jam natus haberet
 Mandit, & imposito discit parere magistro.
 Instituens nam pietas materna, docebat
 In primis orare Deum, magnamq; Parentem,
 Ac Superos: genibus flexis procumbere ad aras
 Et duplices proferre manus, ac murmure par
 Poscere subsidium contra tria maxima morum
 Quæ feriunt animas, irritamenta malorum;
 Aërios Manes, sensum melioribus hostem
 Consiliis, & corrupti contagia vulgi.
 Vade trahant animi sordes, & amabile virus
 Non secius ac pecudes, quoties it pestifer annus
 Si simul incedant campis, & gramina carpant

Leti

Lethiferum flatu dant, accipiuntq; venenum.
 Tartarei Manes genus implacabile multas
 Diffusum in species, nunquã certamina ponunt:
 In vicis regnant. est qui sibi vendicat iras,
 Et trahit in rixas homines, in iurgia, in enses:
 Alter avaritia studium facit, alter amorum:
 Alter ad invidia flammam, incendia, & Æinã
 Provocat: est etiam vita qui tedia sancta
 Gignat, in immundis statuens solatia rebus.
 Deditus hic genio, studet oblectare palatum,
 In servire gula, de more cucurbita in abuum
 Crescere, & esse suis onus importabile plantis.
 Alter in humano fastu distendit, & inflat
 Corda virum, cupidus laudum, sitibundus ho-
 norum.

Hac igitur contra seva, atq; immania monstra
 Poscere quem docuit nato fidiissima mater,
 Esse Deum memorans, à quo dependeat uno
 Hoc totum quod fecit opus, monstrabat Olympũ,
 Et maria, & terras, & que nascuntur in illis:
 Personas tres esse Deo: venisse secundam,
 Ut nos ad superos ageret, Christumq; vocari,
 In terris sine patre satum, qui cade cruentã
 Debita persolvit moriens antiqua parentum.
 Addebat stygios amnes, altumq; barathrum
 Et furias, que dant animis tormenta malignis;
 Quæ Superis odiosa abeunt. addebat Olympi
 Gaudia, perpetuam requiem, convivia, mensas,

Quas sine fine habeant, qui cum pietate red-
dunt.

Arsurum terrarum orbem, mare, & aëra quon-
dam:

Et ventura novi saecula immortalia mundi,

Quae miseris majora ferant tormenta, beatis

Gaudia, & à cursis faciant desistere mundum.

Venturamq; diem, quâ mortua corpora rursus

Accipiant reduces animas, vitamq; recentem.

Quâ prope torrentem Cedron cogatur in unum

Concilium genus omne hominum, quos prius

tulerunt

Saecula, adusque dies illos ab origine rerum,

Et fore cum strepitu vocum, & clangore tubarum.

Horrisco grande examen, quo praemia iudex

Digna det, ac meritis correspondentia, Christus

Christus enim, dixit genitrix, dulcissima proles.

Adveniens magnâ cum majestate sedebit

Aërias inter super alta sedilia turmas.

Prosequitur natum instituens, ac talia fatur.

Hanc tamen ante diem miseram tristem atque

tremendam

Bis septem venturae aliae: quarum una turba

tus

Quaeq; suos habeat diris asperrima signis.

Prima dies adiget omnes Nereides undas

In furias, facietq; fretum transcendere montes.

Aerios ter quinque pedes stabuntq; levata

In speciem murorum unda : superabitur Atlas.
Pelion, Ossa, Othrym, Riphæa cacumina pon-
tus.

Vincet, & in calum fluctus mare porriget altos.
Altera sub terras rediget freta, tartara adusq;
Et sua, cum cernent Thetym, Tritonas, & ipsum
Protea, disperdi metuent incendia Manes.

Tertia balenas, phiseteresque per alto
Vertice, deformes phocas, & cetera monstra
Quæ pascit Proteus pastor Neptunius, extra
Æquora depellet, magnosq; ad sidera tollent
Mugitus pavidi circum omnia litora pisces.

Quarta trahet stygios ignes per viscera terra,
Atque absumet aquas, facietq; are scere fontes,
Flumina, & Oceanus pulsus vastabitur undis,
Ac raptas ostendet opes, argentea vasa,
Aureaque, & grandes hominum sine viscere
aceruos.

Tum demum incipient longis abscondita sacris
In lucem prodire iterum mavortia tela:

Quæ Pœni & Perse bellis navalibus olim
Amisere; rates scombris habitacula factæ:
Adspiciant rursus stellas Erymanthidos Urse.
Quinta premet genus arboreum, planta q; vi-
rentes:

Sanguineo sudore nemus se vestiet omne,
Prataq; : florentes stillans cruor imbuet herbas.
Sexta domos æquabit humo, cum turribus alta

*Mœnia: consternet sublimia vertice, quidquam
 Fabrè operis hominum tantis fecère labores,
 Ægrotabit enim tellus, & febriet aër,
 Astraq̃, & hos tantos motus turbata dolore
 Insolito natura dabit; natura furenti
 Par, cui dat vires, animumq̃ue phreneticum
 error.*

Tum volucres pavor invadet, nec pabula quaerent

*Amplius, ac sedem veniēt trepidanter in unum
 Immites, miteſq̃ simul. fulgore tonabunt
 Erumpente poli, currentq̃ ardentia abortu
 Fulmina ad occaſum; quo mens humana frangitur
 gore*

*Concidet: indignans sic excandescet Olympus
 Septima contundet ſilices, colliſa ſonabunt
 Marmora, & in pugnam lapidum rapientur
 acervi,*

*Et qua diſſilient partes, in mutua ruruſum
 Vulnera concurrent. Terrarum Octava moventur
 Fundamenta, tremunt Alpes; & rura debiſcent
 Nec feret undanti tellus veſtigia tergo.
 Nona dies æquabit agris altiffima montes
 In iuga porrectos, cineremq̃ reſolvat in atrum
 Et montana humiles faciet Deus omnia carum
 Prodigiiſ homines tantis, ac talibus acti,
 Antra, quibus ſeſe abdiderant, umbroſa relinquent,*

Et Decimâ sine voce die, sine mente ferentur
 Huc illuc, quo stare loco, quò tendere possint
 Ignari, & longâ mortis formidine victi.
 Undecimâ, visu horrendum, cogentur apertis
 Nuda super tumulis ossa exspectantia vitam.
 Corporibus bis Sexta dies infesta supernis
 Adspiciet labi astra polo: discedere Lunam
 In tenebras: fieri extinctis calum ignibus astrū:
 Nax jejuna diu, postquam combusta vaporum
 Nil dederit tellus, pasci quibus antè solebant,
 Sidera desient: velut esurientia quædam
 Corpora, & extincto scintilla volatilis igne.
 Se pater à magnis ait hæc audisse magistris.
 Omnia tunc etiam vacuis animantia campis
 Territa, & horrendos mundi admirantia casus,
 Implebunt tristes, altis mugitibus auras.
 Altera bis sexta quæ successura, videbit
 Stragem illam communem hominum, cùm à
 faucibus orci
 Mors egressa metet, quidquid mortale per omnes
 Inveniet terras, magnoq; in lurida rursum
 Tartara descendet numquã reditura triumpho.
 Auferet immixtis orbem Penultima flammis,
 Et complexa solum rapiant incendia, quidquid
 Convexo Sol, Luna minor complectitur orbe.
 Nil veriti Divorum aulas, caelestia lambent
 Atria consumptis terræ radicibus ignes.
 Tanta erit ardori permissa licentia: talis

Inter mundanas surget discordia partes,
 Hac tibi care puer volui memorasse, Tonantem
 Ut nunc, & totâ discas atate vereri.

Hos igitur mi nate dies, hoc flebile tempus
 Mente tene, & cave sis à tanti turbine luctus.
 Sancta potest probitas tutum te reddere, sanctam
 Relligio, pietas potis est te sancta beare.
 Talibus imbutus studiis crescebat, & alto
 Pectore voluebat natus documenta parentis.
 Iam septennis erat, dici jam desinit infans,
 Fit puer, & sensim fortes ascendit ad annos,
 Nec lascivit adhuc: vitam incepisse videtur
 A senio. levibus comites per compita ludis
 Indulgere videt: pueros puerilibus uis
 Officiis: legit ipse domi, meditatatur, & orat.
 Nil leve, nil juvenile sapit: canescere sensu
 Coeperat, & virides transcendere moribus
 nos.

His studiis, istâ lati gravitate parentes
 Dulcibus exsultant votis. Pater illius acre
 Versus ad ingenium, pinguem quasi cultor
 agrum,

Cui videat satis esse parum sudoris & artis,
 Ante focum noctu lingua documenta Latina
 Prima dedit, quibus usa fuit Romana juvenis
 Tempore quo prisca clavum tenuere Quiritum
 Nomina doctrinas à libertate trahentes.
 Ille quod ingenium quondam documenta juvenis

Phœn
 Rom
 Vbert
 Tum
 Aigu
 Cui t
 Divi
 Mens
 Natu
 Sed ta
 Nicol
 Ante
 Non o
 cer
 Perleg
 Illius
 Occul
 Viva
 Ut flor
 Rellig
 Morta
 De
 Argu
 cep
 Cand
 Muri
 Appa
 Panis
 Phi

Phœnices, Graii, Assyrii, rerumq; potita
 Roma dabat, variis sub praeceptoribus hausit
 Vbertim: fuit ista pio pia cura parenti.

Tum quoque penè infans sacri collega senatûs,
 Atque sacerdotii consors evasit ad eadem,
 Cui titulus Salvator erat, potuitq; teneri
 Divite proventu, nisi jam sibi conscia cali
 Mens parvi fecisset opus telluris, & unda.

Natura ingenuas erat inclinatus ad artes:
 Sed tamè ad delubra magis, cum nomine magni
 Nicolai mores simul usurpasse videtur.

Ante alios ad templa venit: procumbit ad aram,
 Non oculis, non mente vagus, quæcunque Sa-
 cerdos

Perlegit, attentâ capit & considerat auro:

Illius in sensus dociles stillabat ab alto

Occultè divinus amor: formabat in illo

Viva sibi delubra Deus: florebat in horas,

Vt florere solent tepido nova gramina Majo,

Relligio; pietas animum complexa ferebat

Mortalis vita, & fluxarum oblivia rerum.

De puero memorant opus admirabile, magnû
 Argumentum animæ jam Divûm in regna re-
 cepta.

Candida monstraret cùm libamenta Sacerdos,

Murice fulgentes attollens altiùs ulnas,

Apparebat ei, non parvo candidus orbe

Panis, ut apparet nobis, sed parvulus infans,

Aut

Aut specie puer eximia, qui sancta moriebat
 Ora, manus, oculos, solitus mysteria quadam
 Ad puerum divina loqui, qua audire profani
 Non poterant. Sicut cum parua foramina Soli
 Ingreditur radius, non aëra permeat omnia,
 Sed fluit angustam signans in pulvere lucem:
 Sic ea vox solas pueri veniebat ad aures.
 Esse à Secretis atas innoxia Christo
 Cœpit, & adsciri sancta in consortia Divum.
 Ac Superum fungi officio: quod Elisabet olim
 Unica progenies teneris accepit ab annis.
 Unde sit, ut quosdam videat Deus ore sereno,
 Suscipiatque hilari tamquam sua pignora
 vultu:
 Ore truci quosdam cernat, quasi semine Divi
 Progenitos; in quosdam autem neque lumina
 vertat,
 Præteriens tamquam foricas & olentia lustra
 Principio Iudam tenebroso emergere ab orco,
 Et niti ad Superum cœtus patriamque volentem
 Iuvit, & extento traxit de Acheronte lacertum
 In stygia lapsurum, summaque ex arce ruentem
 Destituit: Paullum atrocem, Stephani que madentem
 Sanguine protexit, dulce que recepit in ulnas.
 Sunt qui communes caussus ab origine dicunt
 Progenitas, ut calum, ignes, aurum, mare, terra
 Producente Deo: qui mox ut fecerit illas,
 Æternam in requiem conversus, & otia tamquam
 la

Iam senior, curas operandi evaferit omnes.
 His itaque in coitum caussis venientibus, ajunt
 Effectus varios fluere, & deformia rerum
 Corpora, qua insciant animas: nam qualia
 nasci
 Corpora sunt anima, per talia vota feruntur.
 Flavâ bile calent: ideo rapiuntur in iram
 Præcipites in bella volant, in vulnere currunt.
 Sic erat affectus Turnus, sic fortis Achilles,
 Hector, & Æneas, & qui laudantur in armis.
 Atra metum generat, nec in certamina, ferrum
 Damnat, & alipedum cursu non gaudet equorum.
 Humor hic in venas penetrans, in corda, viasq;
 Per quas vita subit penetralia verticis antra,
 Noctepremitt sensus, anima q; obnubit opacis
 Nubibus, & variis deludit lumina formis,
 Vanaq; dum vigilant homines in somnia cernunt.
 Talibus ex caussis nasci fanaticus error
 Fertur, & incerto titubans in sania gressu.
 Sic furit Alcides, sic se transverberat Ajax,
 Sic est cum puero submersa Palæmone mater.
 Hippolyti monstris ita mens delusa marinis:
 Empedocles ita se Siculos demersit in ignes.
 Phlegmata sed pigro constringunt frigore corda,
 Torporem generant, damnatricemq; laborum
 Desidiam, somnos, & conniventia semper
 Lumina: nec laudes curant, nec honore moven-
 tur.

Pur-

Purpureus verò meliora negotia, sanguis
Gaudia, letitiamq; parit, convivia, cantus,
Blandimenta, jocos, tetricaq; oblivia vita.

Talis erat, quisquis gemmis intexere & auro
Ornamenta, domos Paris fulcire columnis
Cœpit, & in grandes marmor formare colesse
His studiis affectus erat Lucullus, & urbem

Qui studuere alias urbes præcellere Romanam.
Hæc igitur caussis opera adscripsere secundis:

Quæ Deus inspiciens, ut commentantur
ajunt,

Delectu cunctorum habito, quasi providus
ptor

Optima quæq; legit, quæ sunt vulgaria tractant
Hæc autem fingunt, ut, si deprehenditur ullus
Error in effectu, causas referatur in illas:

Quæ casu turbat & aliquo, cælestibus omnes
Reddere nescierint regnis aqualiter aptos.

Fallitur hoc quicumque putat. Nam carpat
caussas

Nemo potest, quin carpat eum qui condidit illas
Hos natura Dei malè cognita misit in istas

Verborum ambages: credunt culpabile quosdam
Non omnes servare homines, atque istius regni

Inveniunt caussas, quibus hoc adscribere possunt
Non est culpa Deo, qui fas, humanaq; jura

Conculcare potest, quosdam contemnere, quos
Sumere: nil cuiquam debet, facit omnia gratum

Sunt quoque qui dicant venturi temporis acta,
Quæ Deus ante diem, tamquam speculator ab aliâ
Arce videt, causas hujus discriminis esse.

Hinc fit ut arbitrii, dicunt, præcognitus illos
Vfus agat sursum, caliç, attollat in arcem,
Antè suas ratio possit quam surgere ad artes.
Hi quoque, ni fallor, frustra nituntur, & audēt
In fragiles hanc tantam humeros convolvere
molem.

Vi memorant, si fortè movent prævisa Tonantē
Acta, vel impellunt igitur, coguntç, ligantç
Vimç, adhibēt (quod de summo sentire nefandū
Principe) vel suadent solum, quod credere di-
gnum est.

Omnino ergò manens in libertate voluntas,
Non vim passa Dei præcognita suscipit acta,
Et quia vult solum, nam se regit ipsa, movetç
Libera, lege carens, nulliç, obnoxia fato.

Nam quæ de fatis memorant, Chaldaea videntur
Somnia: nec vires animis infundere nostris
Astra, nec affectus possunt: Deus, intima calo,
Intima telluri virtus, agit omnia liber.

Quos vocat ad Superos, quia vult, vocat: ire
sub umbras,

Qui vult ire, sinit, quali processit in auras
Sidere vitales, vel quo concepta propago
Semine, nil curat. Vita venerabilis olim
Vir fuit, & vates venturi præsciens ævi

Mir-

Mirlinius, Laris infando de semine cretus:
 Hic satus infami coitu, pietate refulsit
 Eximiâ, Superum factus post funera consors,
 Non igitur quâ sint hominum compagine ficit
 Corpora metitur: flavæ dominatur & atræ
 Bili opifex: potis est etenim frigentia corda
 Inflammare, docent, qua tot tormenta puella
 Sustinuere, quibus gelidum natura timorem
 Indiderat: potis est animi compefcere flammam
 More equitis, qui lora trahit, qui tractantem
 laxat:

More gubernantis, qui dum latatur in alto
 Ludere, non scopulos fugiens, nunc transstravit
 vato,

Nunc presso clavo ire facit. De pectore Pauli
 Sustulit hostilem, sanctumq; subintulii ignem.
 Si cui fas terram sit fecundare volendo,
 Nil opus est, villam quoties mercatur & agrorum
 Vestigare prius vires, habituq; locorum:
 In manibus quod querit habet, fecundat emendo.

Non fuit ad tantos igitur Nicolaus honores
 Adscitus, quia venturos Deus illius actus
 Viderit, aut quia mens corpus sortita fuisset
 Morigerum, non quod tulerim ita mitia fata.
 Fors fortuna fuit Patris indulgentia summi,
 Libero, & imperium nato sine lege Tonanti
 Sic placitum. satis est nobis hoc scire, superq;